

УДК 332.024

Вахновська Н. А., к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет

ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ СУБ'ЄКТА БІЗНЕСУ

У публікації узагальнено фактори формування податкового потенціалу підприємства, досліджено проблеми його нарощення, виділено основні напрями та рекомендації щодо підвищення податкового потенціалу суб'єктів бізнесу в Україні.

Ключові слова: податковий потенціал, фактори формування податкового потенціалу, напрями підвищення податкового потенціалу.

Vakhnovska N.

FACTORS OF FORMING OF TAX POTENTIAL OF BUSINESS SUBJECT

In a publication generalized factors of forming of tax potential of enterprise, investigational problems of his increase, basic directions and recommendations are selected in relation to the increase of tax potential of business subjects in Ukraine.

Key words: tax potential, factors of forming of tax potential, directions of increase of tax potential.

Вахновская Н. А.

Вахновська Н. А.

ФАКТОРЫ ФОРМИРОВАНИЯ НАЛОГОВОГО ПОТЕНЦИАЛА СУБЪЕКТА БИЗНЕСА

В публикации обобщено факторы формирования налогового потенциала предприятия, исследовано проблемы его наращения, выделены основные направления и рекомендации относительно повышения налогового потенциала субъектов бизнеса в Украине.

Ключевые слова: налоговый потенциал, факторы формирования налогового потенциала, направления повышения налогового потенциала.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Сучасні дослідження особливостей формування податкового потенціалу в більшості розглядаються у загальнодержавному і регіональному аспектах, стосуються вивченню проблем міжбюджетних відносин і можливостей зростання податкових доходів окремих територій країни. Податкове адміністрування, як система науково обґрунтованих методичних дій щодо технічного регламентування та регулювання економічних відносин, не повною мірою виконує притаманні їй функції з усунення податкової асиметрії і підвищення ефективності податкової політики, не стимулює результативність бізнесу. Проблема відсутності або неефективного методологічного забезпечення прийняття управлінських рішень, недостатності дієвих інструментів оцінки податкового потенціалу підприємств обумовлена тим, що не повною мірою враховується вплив інфраструктури податкового потенціалу платників податків та інституційної структури економіки в цілому.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Над дослідженням питання визначення податкового потенціалу та факторів, що на нього впливають працювали такі науковці як Горький Н. В., Демкова О. І., Кашина Н. В., Калустян Я. Я., Коломієць А. Л., Каламбет С. В., Левченко Л. М., Мельник А. Д., Мошков С. С., Окунь А. С., Опихан Н. Є., Педченко Н. С., Рошупкина В. В., Сабітова Н. М. та інші. Незважаючи на активізацію наукових досліджень стану оподаткування в Україні, проблема оцінки податкового потенціалу, його якісні і кількісні характеристики та основні напрями його підвищення на рівні окремого господарюючого суб'єкта залишається дискусійною і потребує поглибленого дослідження.

Цілі статті. Метою дослідження є узагальнення факторів формування податкового потенціалу підприємства, обґрунтування рекомендацій щодо його підвищення в сучасних умовах оподаткування.

Викладення основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Невід’ємним елементом економічного потенціалу господарюючого суб’єкта є його податковий потенціал, що характеризує можливості та ресурси виконувати покладені на суб’єкта податкові обов’язки. Аналіз останніх наукових досліджень свідчить, що серед відомих авторів не сформовано єдиної думки щодо сутності податкового потенціалу. Так, наприклад, Коломієць А. Л. розглядає податковий потенціал як частину фінансових ресурсів, які відповідно до чинного податкового законодавства являють собою потенційно можливу суму податкових баз, які є основою для нарахування всієї сукупності податків та обов’язкових платежів [3]. Пов’язує податковий потенціал з базою оподаткування і Сабітова Н. М. [5]. Каламбет С. В. розуміє податковий потенціал як сукупну величину вкладених у товар інтелектуального потенціалу, фізичних сил (праці), матеріальних та енергетичних витрат, вартості основних фондів і засобів виробництва, що може відображати можливість відшкодування деякої умовної величини надходжень до загальносуспільних витрат життєзабезпечення і розвитку держави [2].

Беручи за основу трактування сутності категорії «податковий потенціал регіону» вітчизняними та зарубіжними науковцями [4], поняття «податковий потенціал підприємства» можна визначити як:

– частину ресурсів (фінансових, матеріальних, трудових, інформаційних) і фінансових результатів діяльності, які відповідно до чинного податкового законодавства являють собою потенційно можливу суму бази оподаткування, що є основою для нарахування всієї сукупності податків і зборів підприємства;

– фактичний обсяг податкових платежів підприємства до бюджету при використанні наявних ресурсів в умовах чинного податкового законодавства;

– максимально можливу суму податків і зборів, що може бути сплачена підприємством до бюджету, розраховану за нормами чинного законодавства, за умов оптимального використання всіх

наявних ресурсів і розширеного відтворення економічного потенціалу підприємства.

Отже, узагальнюючи подані вище визначення, вважаємо, що податковий потенціал господарюючого суб'єкта – це спроможність останнього своєчасно та в повному обсязі виконати податковий обов'язок без негативного впливу на його фінансово-господарську діяльність з повним використанням стимулів для подальшого розвитку бізнесу.

Потенціал підприємства можемо розглядати як властивість носія штучного походження забезпечити очікуваний суб'єктом діагностики та оцінки позитивний або негативний результат в існуючій системі зовнішніх обмежень з урахуванням здатності такого носія до розвитку. Податковий потенціал визначає майбутні податкові платежі підприємства, сплата яких в підсумку спричиняє зниження чистого прибутку підприємства та опосередковано впливає на його фінансове становище. Відповідно, керівництво підприємства з економічної точки зору не зацікавлене у його нарощуванні. Однак, для того, щоб здійснювати заходи, спрямовані на мінімізацію обсягу податкових надходжень до бюджету, насамперед необхідно достовірно визначити сукупний податковий потенціал підприємства та його окремі складові. Тому, на сучасному етапі розвитку бізнесу важливим є дослідження чинників, які впливають на формування податкового потенціалу окремого суб'єкта та визначають його структуру.

На формування структури податкового потенціалу сучасного підприємства, його величину впливає ряд зовнішніх факторів, до яких можемо віднести економічні, правові і соціальні чинники, а також чинники податкового адміністрування.

Бюджетно-податкова політика, рівень розвитку національної економіки, галузева структура економіки країни, інноваційно-інвестиційний клімат, рівень зайнятості населення, рівень інфляції, наявність тіньової економіки тощо – це економічна складова.

Правові фактори обумовлені змінами, що вносять до податкового законодавства (останнє визначає механізм обчислення податків і зборів, його елементи) та законодавства з питань формування бюджету країни і регіонів, регулювання розподілу податкових відрахувань за рівнями бюджетної системи.

Соціальні фактори представлені рівнем соціальної відповідальності платника податків, станом податкової культури.

До факторів податкового адміністрування відносять: рівень показника ефективності податкового контролю (частка кількості перевірок, що виявили недоїмки до загальної кількості перевірок, середня сума донарахувань, недоїмки); рівень професійної підготовки працівників (наявність спеціальної освіти, підвищення кваліфікації); рівень методичного забезпечення адміністрування.

Важливість зовнішніх факторів є безперечною. Так, впливаючи на формування і величину податкового потенціалу суб'єкта, вони визначають загальні умови ведення його бізнесу, організацію підприємницької діяльності, обумовлюють ринковий успіх або невдачу підприємства, темпи його розвитку, результативні показники діяльності. Вирішення таких проблем, як рівень податкового навантаження на платника, зміна норм оподаткування і дієвість механізму обчислення та сплати податків лежить в області удосконалення державного податкового менеджменту і від підприємства безпосередньо не залежить.

Вплив внутрішніх факторів на величину податкового потенціалу підприємство має можливість самостійно коригувати в залежності від обставин господарської діяльності. Тому, їх дослідження і обґрунтування пріоритетності конкретних зі всієї сукупності можливих є не менш важливим.

Податковий потенціал підприємства знаходиться під впливом великої кількості різних за змістом факторів: ресурсно-трудоий потенціал, фінансовий потенціал, інноваційний потенціал, виробничий потенціал, стратегія діяльності, маркетингова політика тощо [1]. Кожному із них відповідають певні кількісні та якісні параметри, які дають змогу комплексно оцінити податковий потенціал підприємства.

Загалом, усі внутрішні чинники, які формують і впливають на податковий потенціал підприємства, можна згрупувати таким чином.

1. Виробничий потенціал – визначено станом і структурою техніко-технологічних ресурсів підприємства, а саме: ступенем використання засобів праці; рівнем механізації і автоматизації виробництва; якістю предметів праці; прогресивністю технологічних процесів та сучасністю технологій виробництва і реалізації продукції.

2. Трудовий потенціал – відображає стан і структуру трудових ресурсів підприємства: умови праці; рівень освіти і кваліфікації персоналу; система стимулювання працівників; соціальна інфраструктура і т.п.

3. Фінансовий потенціал – обумовлений загальним фінансовим станом підприємства, який визначається показниками фінансової стійкості, платоспроможності та ліквідності; характеризується інвестиційними можливостями, політикою в області управління ризиками та інше.

4. Організаційно-управлінський потенціал – визначається організаційною структурою суб'єкта; системою планування, обліку і контролю; стилем та технологією управління; наявністю системи інформаційно-аналітичного моніторингу тощо.

5. Інноваційний потенціал – відображає наявність патентів та авторських прав; наявність науково-технічних розробок і винаходів (власних та придбаних); рівень інноваційної культури в цілому.

На жаль, сьогодні більшість підприємств вирішують проблему зниження фіскального тиску нелегальними методами ухилення від сплати податків, що негативно впливає на розвиток національної економіки в цілому. Податкове законодавство не повною мірою вирішує ключові проблеми податкового середовища функціонування бізнесу. Зокрема, позбавляє можливості створення європейської моделі формування середнього класу та самодостатнього суспільства за рахунок малого та середнього бізнесу, створює нерівне конкурентне бізнес-середовище через лобювання певних приватних інтересів. Проте, підприємства змушені адаптувати систему управління відповідно до діючих податкових умов шляхом розробки оптимальної податкової стратегії, обмежуючи використання найбільш прийнятних інструментів формування і нарощення податкового потенціалу.

Висновки. Концептуальні засади визначення податкового потенціалу на рівні підприємства доцільно формувати виходячи із структурної схеми економічної діяльності з урахуванням її мети, якою, звичайно, вважається створення і нарощення прибутку. Відповідно до структури економічної діяльності податковий потенціал є сукупністю статичної та динамічної складової. Вважаємо, що достовірна оцінка сукупного податкового потенціалу підприємства та його окремих видів має стати основою податкового планування на

підприємстві. В підсумку це дозволить визначити таку максимально можливу сума податків і зборів, сплата якої підприємством до бюджету не впливатиме негативно на діяльність підприємства.

1. Вишневський В., Липницький Д. Оценка возможностей снижения налогового бремени в переходной экономике / В. Вишневський, Д. Липницький // Вопросы экономики. – 2000. – №2. – С. 107–116.
2. Каламбет С. В. Податковий потенціал: теорія, практика, управління / С. В. Каламбет. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2001. – 304 с. – № 2. – С. 29–32.
3. Коломиец А. Л., Мельник А. Д. // О понятиях налогового и финансового потенциалов региона / А. Л. Коломиец, А. Д. Мельник // Налоговый вестник. – 2000. – № 1. – С. 6–9.
4. Мельник Д. Ю. Налоговый менеджмент : навч. посібн. / Д. Ю. Мельник. – М. : Финансы и статистика, 2009. – 352с.
5. Сабитова Н. М. О понятии финансового потенциала региона и методология его оценки / Н. М. Сабитова // Финансы. – 2003. – № 2. – С. 63–65.